

Говор високог представника за Босну и Хереговину Падига Ешдауна пред Савјетом безбједности Уједињених нација

Господине предсједниче,

Данас подносим први извјештај Савјету безбједности откако сам од уваженог претходника крајем маја преузео дужност високог представника у БиХ.

Дозволите ми да вам представим своје утиске након неколико првих мјесеци, затим приоритете у току мог мандата, као и да вас упознам са оним што ви можете очекивати од нас и за шта бисмо ми замолили вас и владе које подржавају и финансијски сносе трошкове наших активности.

Али прије тога ми дозволите да вам кажем да ми је драго што сам у могућности да вам се обратим заједно са мојим пријатељем и колегом Жаком Клајном који подноси задњи извјештај прије затварања мисије Уједињених нација у БиХ за неколико седмица. То ће бити крај деценије у којем су улагани напори у правцу очувања мира у једној малој европској држави, настојања у којима је животе изгубило 272 припадника Уједињених нација. Био је то интензиван и тежак задатак. Али, УН ће отићи из те земље са завршеном мисијом и дигнуте главе; дозволите ми да са своје стране одам признање томе, односно ономе што су радили сви који су били на мисији у БиХ под заставом УН-а, и – знам да се сада обраћам и у име народа БиХ у цијелости – огромном доприносу Жака Пола Клајна којег је дао кроз своје вођство, труд и способност да обави посао. Такође бих искористио ову прилику да му се захвалим и на мудрим савјетима и поузданој

подршци.

Слиједећег мјесеца ће се напунити седам година откако се завршио рат у Босни.

Давно је то било.

У то вријеме било је море скептика.

Споразум се неће одржати, упозоравали су. Наши мировњаци ће бити увучени у герилски рат. Избјеглице се никад неће вратити. Београд и Загреб ће вршити тако кобан утицај, и то далеко брже него што ће ико моћи предвидјети.

Босна, као и остали дијелови Балкана, су пред пропашћу. Тако су говорили. Били смо осуђени на пропаст.

Посао није до краја обављен. Али како се суочавамо са преосталим проблемима и како међународна заједница с правом скреће пажњу у правцу нових и изузетно великих, опасних проблема другдје у свијету, вриједи да се подсјетимо шта смо постигли од времена када је Босна заузимала превелико мјесто у раду овог Савјета.

Споразум се у БиХ одржао.

Мир траје већ готово два пута дуже него рат.

Дођите у Сарајево и тамо ћете видјети живу европску пријестолницу, тамо гдје је владао пакао од 1992. до 1995. године.

Како је мир завладао, број војника СФОР-а који су били потребни да га штите је постојано опадао са 60.000 на садашњих 18.000. Тај број ће и даље опадати, чак на 12.000. Ти војници, додао бих, обавили су изврстан посао; и данас га обављају.

Постигли смо успјех и у смањењу домаћих војних снага. Када је потписан Дејтонски споразум 430.000 људи је било наоружано; данас их има 33.000.

Захваљујући огромном раду УНХЦР-а, готово милион избјеглица се вратило својим кућама, од чега се преко 350.000 хиљада вратило у подручја у којима су мањина; ријешено је око 60% имовинских захтјева регистрованих у земљи. У БиХ смо изумили ново људско право – право избјеглица на повратак својим кућама после рата.

На хиљаде кућа је поправљено. Производња електричне енергије данас достиже 90% пријератне производње.

Ах, рекоше скептици, али без демократије у Београду и Загребу у Босни никад нећете имати прави мир. Мале су шансе. Данас у Београду и Загребу влада демократија.

Нема више Туђмановог режима. Хрватска крочи великим кораком ка интеграцији у Европску унију.

Милошевићу се суди у Хагу. Ја и још неки други смо свједочили против њега.

Велика је штета што се Милошевићу у Хагу још увијек нису придружили Караџић и Младић. То што су још увијек на слободи у озбиљној мјери подрива наша настојања, и то не само она која се улажу у правцу успоставе владавине права у БиХ. Сада је крајње вријеме, седам година након Дејтона, да они буду ухваћени и доведени пред лице правде.

Немојте ме погрешно схватити.

Стање у региону је још увијек крхко. Неки дијелови региона још увијек су у опасности да западну у кризу. БиХ је још у крхком стању. Процес помирења је далеко од краја. Требаће времена да све ране зацјеле.

Прогрес на Балкану је често фрустрирајући – два корака напријед, један назад.

Али морамо бити пажљиви. Не смијемо тумачити спор напредак као никакав напредак.

Да сте 1996. године снимили стање у БиХ и ту слику упоредили са садашњом, примијетили бисте разлику; и видјете нове побољшања у 2003., 2004., и 2006.

Стога требамо водити рачуна о крупном плану.

И то морамо сасвим јасно схватити.

Избори

Због којих сам подигао обрву на неке коментаре од којих је већина долазила са дистанце од неколико хиљада миља, у вези питања резултата наших недавних избора.

Дозволите ми да вам се укратко обратим у вези избора.

Прије свега, срамота је што није одано веће признање чињеници да су то били први избори које су организовали и спровели сами Босанци и да су обавили првокласан посао, као што је то потврдио ОДИХР и други. Они су, Босанци, обавили задатак који се сматра једним од најтежих у свакој држави.

Друго, не спорим да је одзив бирача био разочаравајући. Сматрам да је то одраз распрострањених фрустрација због политичког процеса у БиХ, као и одређеног замора након шест избора у протеклих шест година.

Осим тога, када говоримо о изборним резултатима, прочитао сам многе новинске наслове који најављују повратак национализма у БиХ: “Повратак у будућност”, писало је у једном; “Напријед у прошлост”, стајало је у другом.

Једноставно сматрам да то није тако.

Од три националистичке стране, подршка дата двјема је у опадању, а не у порасту.

А странка која је најбоље прошла – СНСД – није националистичка странка.

Стога апелујем на вас, као што сам апеловао и на странке у

БиХ, да исход ових избора не тумаче погрешно.

Оно чега смо свјedoци је глас протеста – или, негласање из протеста, с обзиром на низак одзив бирача – против политике и политичара генерално, као и против спорих реформи.

Пропутовао сам цијелу земљу прије избора. И лично сам чуо поруке бирача, на сусретима са грађанима које сам имао један за другим, на радио интервјуима, такође један за другим.

Њихова порука није била: дајте нам национализам, него: дајте нам будућност.

За разлику од грађана у централној и источној Европи, они нису казнили своје лидере зато што су донијели превише реформи, него зато што их је било премало. Био је то вапај за помоћ.

Нова бх. влада треба чути тај вапај.

Као и ми у међународној заједници.

Наша мисија

Без обзира на устрој нових влада у БиХ, изазови с којима се та земља суочава исти су данас као што су били и прије избора, исти су и овог мјесеца као што су били прошлог.

Још увијек се суочавамо са успоставом владавине права.

Још увијек се суочавамо са проблемом запошљавања.

Још увијек се суочавамо са проблемом успоставе ефикасне владе, стабилних институција и подизања стандарда у јавном животу.

Другим ријечима, још увијек је пред нама изазов који се зове: “направити БиХ државу функционалном и запослити бх. грађане.”

Једино што се промијенило је то што су ти изазови постали ургентнији.

Када сам преузео дужност, истакао сам своје приоритете: “прво

законитост, затим посао, кроз реформу.”

И то су још увијек моји приоритети. Они су истакнути у овом програму којег смо усагласили са бх. органима власти. Копије тог програма ће вам бити доступне.

Правда

Направили смо почетак у процесу успоставе владавине права.

Реорганизовали смо међународну заједницу у БиХ у складу са тим приоритетом.

- У фази смо успостављања новог одјела који ће рјешавати проблеме криминала и корупције. Када одјел буде у потпуној функцији радиће са домаћим истражиоцима како би се пронашли сви они који крше закон који се требају довести пред лице правде.

- Успоставили смо нову јединицу за законску реформу на чијем се челу налази Босанац и готово цјелокупно особље те јединице су људи из Босне. Они сарађују са бх. органима у вези са питањем нових закона, у циљу довођења криминалаца пред лице правде.

- Скупа са органима из БиХ започели смо процес реструктурирања судског система у БиХ на свим нивоима, који је иначе требао давно почети. Тим процесом ће се осигурати да само поштеним судијама и тужиоцима буде дозвољено да убудуће спроводе правду.

- Обећали смо да ће се до јесени формирати Високи судски и тужилачки савјет. Са задовољством могу рећи да је он већ формиран.

- Успоставили смо посебно вијеће унутар државног суда, као и посебан одјел при БиХ тужилаштву за борбу против организованог криминала. Сигуран сам да ће оно бити у функцији и судити криминалцима до 31. децембра ове године.

У јануару ће полицијска мисија Европске уније преузети дужности ИПТФ-а. Мисија ће се ослањати на темеље које је поставио УНМИБХ и помагаће бх. органима да успоставе одрживе структуре за спровођење закона. Наставиће рад који је започео УНМИБХ на државној агенцији за информисање и заштиту, државној граничној служби и програму борбе против трговине људима под називом 'СТОП'.

Очекујем несметану транзицију између УНМБХ и ЕУПМ. Као што вам је познато, на функцију комесара ЕУПМ је именован ИПТФ комесар. Свен Фредериксен и ја имамо директну свакодневну сарадњу.

Од јануара на стотине висококвалификованих официра ЕУПМ-а ће бити колоцирани са бх. полицијом. ЕУПМ официри ће пратити, савјетовати и надгледати бх. полицију која ће радити на обради највећих криминалаца.

Значи, постижемо напредак.

Али пред БиХ је остало још пуно тога што је потребно урадити како би имала функционалан систем правосуђа.

Сада морамо убрзати наша настојања тиме што ћемо увести кључне законе који још увијек нису на снази, али који су битни за примјену правде у БиХ. Ако се очекује успјех, онда су нам потребне ваше владе. Оне нам могу пружити практичну подршку која нам је потребна.

Главни дио наших настојања је нови БиХ суд. Одлучни смо да овај суд почне с радом у јануару 2003. године, са неким од инструмената који су му потребни, као што је нови Кривични закон, те Закон о кривичном поступку, оба на државном нивоу.

Постоје и други инструменти који су овом суду неопходни како би ефикасно рјешавао проблеме организованог криминала и корупције. Да бисмо их имали, морамо се окренути међународној заједници, односно експертима и ресурсима који су неопходни за спровођење програма заштите свједока, програма борбе против

прања новца и програма против губитка средстава. Осим тога, потребна нам је међународна заједница за обезбјеђење судија и тужилаца који ће дјеловати као ментори и усмјеравати локалне судије и тужиоце како буду спроводили нови систем правосуђа.

Такође ће нам бити потребна и знатна међународна помоћ уколико се очекује обука локалних судија, тужилаца, полиције, службеника судова и адвоката одбране у области примјене новог Кривичног закона и Закона о кривичном поступку. Та обука ће бити неопходна у неколико наредних мјесеци ако се очекује почетак рада новог државног суда према плану, почетком 2003. године. Такву обуку једино може обезбиједити међународна заједница.

Посао

Међутим, сада морамо отворити још један фронт реформе. Економске реформе. И поново морам рећи, вријеме није на нашој страни. Мораћемо кренути брзо, брзо до бола. Јер вријеме више није на страни БиХ, вријеме је сада наш непријатељ.

Помоћ се смањује, дугови се гомилају а стране инвестиције се не повећавају да испуне празнину.

Један поглед на економске показатеље вам говори да пацијент лебди између озбиљног и критичног стања.

Скоро половина становништва живи близу линије сиромаштва: један од пет грађана живи на мање од два и по еура на дан; у Републици Српској један од четири.

Приход по глави становника у БиХ је мањи од половине предратног нивоа, и ова земља је на индексу хуманог развоја УНДП-а сада рангирана испод Албаније.

Све ово је резултовало наизглед незаустављивим одливом младих и талентованих људи из Босне и Херцеговине, другим ријечима, наш највећи извоз је наша будућност. Између 1996. и 2001. године, ову земљу је напустило 92.000 младих људи.

Истраживања показују да би преко 60% младих људи напустило земљу кад би могли.

Ако их желимо задржати, онда немамо друге опције него да још више убрзамо курс реформе. БиХ мора бити у стању понудити младим људима, ако не одмах, онда барем изгледе у свијетлију будућност, што је један од разлога зашто ће рад ОСЦЕ-а на образовању бити тако важан.

Мораћемо радити брзо, можда чак и грубо, да покренемо привреду. Брзина ће бити важнија од савршенства. Наш мото ће морати бити *“Ле миеуц ест л’еннеми ду биен”*. (

Већ правимо помаке.

У протеклих неколико мјесеци донесени су неки важни закони, укључујући и амандмане на државни Закон о цивилној авијацији, законе о електропривредама ентитета, Закон о концесијама Федерације БиХ, ентитетске законе о банкама и државни Закон о ветеринарству.

Исто тако сам почетком ове седмице донио суштински важне економске законе, чиме сам довршио посао који садашњи парламенти нису успјели да ураде и рашчистио терен за њихове насљеднике.

Међутим, никакви закони неће донијети људима благодет ако се не спроведу; ни један закон неће ништа промијенити ни за длаку ако цјелокупни начин на који власти дјелују уништавају могућности запошљавања умјесто да их стварају, и ако начин на који прикупљају приход осиромашује јавне службе и богати криминалце.

Уколико се од међународне заједнице очекује да и даље пружа подршку БиХ, ако ће свјетски порески обвезници и даље градити нове болнице и школе, онда морају знати да субвенционирају реформу а не рекет.

Тренутне процјене, и то опрезне процјене, су да се око 600 м

КМ – 300 м еура – губи сваке године путем царинских превара, један и по пута више од цјелокупног државног буџета нестаје у корупцији и шверцу.

Еквивалент цијелог годишњег буџета Државне граничне службе – око 30 милиона еура – губи се у скоро мјесец дана путем утаје пореза на промет.

Ако ће међународна заједница и даље одржавати свој ангажман у БиХ, ово, једноставно речено, не може ићи даље.

Из тог разлога сам предложио замјену пореза на промет који је подложен корупцији модерним системом ПДВ-а на државном нивоу. И из истог разлога сам тражио да Европска комисија предложи начин дјеловања заједно са органима власти у БиХ на реформи царинског система у циљу спречавања преваре а јачања система прикупљања прихода.

Међутим, нема смисла давати више средстава слабирим централним институцијама, што је разлог што исто тако предлажемо измјене у централној влади Босне и Херцеговине, односно Савјету министара, како бисмо обуставили систем етничке ротације који представља једну бизарну министарску вртешку и институционализује нестабилност тамо гдје нам је најмање потребна. Ми такође предлажемо да се предсједавајућем да подршка у облику професионалне државне службе која му је потребна за обављање посла, што је опет нешто у чему ће нам бити потребна помоћ међународне заједнице. Релативно мала средства ће уродити великим плодом касније.

Структуралне реформе у комбинацији са агресивном економском реформом представљају наредни корак за постизање функционалности БиХ. Босни и Херцеговини треба окршај са бирократијом у циљу ослобађања од апсурдних прописа који локалне бизнисмене доводе до лудила и масовно одвраћају потенцијалне стране инвеститоре.

Укратко, вријеме је за револуцију економске реформе како би се од БиХ начинило боље мјесто за пословање.

Исти програм реформе, без обзира на власти

Без обзира какав ће бити састав нове власти, моја порука ће бити иста.

Ми ћемо о вама судити не по ономе што сте говорили током предизборне кампање, него по ономе што радите на свом радном мјесту.

Ако сте озбиљни што се тиче реформе, како кажете да јесте, сада имате шансу да то и докажете.

Јасни приоритети

Седам година након Дејтона, БиХ улази у кључну фазу.

Посао који настојимо урадити је могуће урадити, али само ако останемо ангажовани и ако останемо усредсређени на њега.

Мој приступ ће бити да правим драстичну разлику између оних питања која су истински суштинска и оних која су једноставно пожељна. ОХР, са својим извршним овластима која има на располагању, требао би да се усредсреди на ово прво. Има много других агенција које ће преузети дугорочно развојне задатке након нашег одласка.

Наш задатак је сада завршити оно што смо почели и усредсредити се на кључне преостале задатке. Повратак избјеглица, на примјер, прича је оизванредном успјеху. Оно што је важно сада је да не успоримо напоре у току 2003. године, тако да будемо у позицији да успјешно предамо одговорност органима БиХ на крају наредне године. За остварење овог циља потребна нам је стална подршка и средства. Посебно је потребно да градимо капацитете локалних институција у периоду кад се спремају да преузму основну одговорност за управљање процесом повратка. Забрињава ме да неке земље, по мом мишљењу прерано, смањују износе средстава које дају за повратак у наредној години, управо сад кад је одржив успјех на помолу. Морамо се чувати да не поклекнемо кад смо на корак до побједе.

Међутим, ја сам одлучан у томе да брже кренемо ка давању задатака у руке грађанима БиХ.

Према томе, како бисмо обезбиједили потребни фокус и дисциплину за све наше напоре, ја сам дао инструкције моме особљу да изради План имплементације мандата, чије је сврха да наведе, јасно и концизно, језиком који свако разумије, и са мјерљивим инструментима, који су кључни задаци ОХР-а и како намјеравамо да их спроведемо. Овај документ ће бити спреман у вријеме одржавања сједнице Управног одбора Савјета за имплементацију мира-а 21. новембра.

Међународна заједница у БиХ требала би дјеловати као јединствен тим; да сви имају на уму један циљ. Док се наши колективни ресурси смањују биће чак и важније да дјелујемо као један и да останемо усредсређени на оно што је заиста битно.

Морамо се сјетити да наш задатак није створити у БиХ земљу првог свијета, него довести земљу до тачке гдје мир стоји на чврстим основама, гдје она више не представља пријетњу ни за себе нити за своје сусједи, гдје она постаје поуздан међународни и регионални партнер који дјелује унутар структуре модерне европске државе и која стоји чврсто на курсу интеграције, временом, у Европску Унију.

Ми ћемо све више и више тражити да други, мање привремени елементи међународне заједнице преузимају вођство. Најочигледнији примјер је Европска Унија. Поздраваћам чињеницу да Европска Унија чврсто преузима све већи дио терета у БиХ, као и у остатку балканског региона.

Она то обавља на неколико начина:

Стратешки, тиме што одржава изгледе БиХ за чланство у ЕУ једног дана, и што БиХ све чвршће веже за европске стандарде путем процеса стабилизације и придруживања.

Војно, тиме што осигурава преко 9000 трупа, преко 60% тренутних снага СФОР-а.

Економски, тиме што отвара цијело тржиште ЕУ за производе из БиХ.

И финансијски, тиме што сваке године за помоћ осигурава десетине милиона еура.

Долазак Полицијске мисије ЕУ у јануару биће још један практичан израз европског ангажмана. Исто тако ће се наставити и мој двоструки ангажман, као високи представник и специјални представник Европске Уније, што већ показује своју вриједност успостављањем ближих односа са Бриселом и са “породицом” ЕУ која се налази у региону.

БиХ и даље остаје заједнички посао у који је укључена цјелокупна међународна заједница, и мора остати укључена ако желимо да је доведемо до успјеха. То укључује Сједињене Америчке Државе, чији допринос у БиХ, у трупима, помоћи и политичкој снази, и даље чини велику разлику између успјеха и промашаја.

Тиме се ставља посебна обавеза на сусједи БиХ, посебно на Хрватску и СРЈ, да активно дјелују на изградњи стабилности и помирења у БиХ и да покажу пуно поштовање суверенитета и територијалног интегритета БиХ. Демонстрација стварне оприједјељености за регионалну сарадњу је важан показатељ у склопу процеса стабилизације и придруживања ЕУ: начин на који се сусједи БиХ буду понашали према њој пружа им шансу да покажу своје опредјељење за такву сарадњу.

У закључку

Господине предсједниче, чак и прије 11. септембра 2001. године, трагични догађаји који су се недавно одиграли на Балкану подсјећали су нас на опасност коју могу носити пропале државе или државе у расулу за ширу међународну заједницу; како нестабилност може бити заразна; како брзо нечији проблем може постати свачији проблем.

На Балкану смо научили лекцију; и морамо и даље показивати на

Балкану, као и у БиХ, да је нисмо заборавили.

Али научили смо још нешто, на другим мјестима на нашем европском континенту. У средњој и источној Европи неке државе су преобразиле своје изгледе, и то сопственим напорима и уз значајну међународну помоћ и ангажман. Те земље сада стоје на прагу учлањења у Европску унију.

Ми сада имамо шансу да БиХ чврсто поставимо на тај исти пут и дамо њеним грађанима другу шансу за свијетлу будућност која им је на тако окрутан начин измакла прије једну деценију.

За то ће бити потребно стално финансирање; биће потребно стално, мада умањено, војно присуство, барем за извјесно вријеме; биће потребан стални ангажман квалификованих кадрова.

А изнад свега ће бити потребна једна друга ствар.

Политичка воља.

Политичка воља да се овај посао доведе до коначног успјеха, успјеха који је сад на дохват руке ако, али само ако, можемо и даље остати на овом курсу.